

e/ävä PERINTÖ

Aineettoman
kulttuuriperinnön

TOIMENPIDEOHJELMA
2019-2022

Museovirasto

Ulkoasu ja taitto: Lagarto

Maaliskuu 2020

Etukannen kuvat:

Lumo Company / Kuvaaja: Tommi Kulokas | Anja Koskela | Maija Huitu | Lauri Oino | Tommi Nummelin

Takakannen kuvat:

Lea Lihavainen | Liisa Louhela | Marjut

Julkaisun linkit on tarkistettu ja todettu toimiviksi 20.3.2020.

SISÄLLYSLUETTELO

JOHDANTO	4
TOIMIJAT	6
Opetus- ja kulttuuriministeriö	6
Museovirasto	6
Aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmä	6
Akkreditoidut järjestöt	7
Elävän perinnön ringit	7
LUETTELOINTI	8
AINEETTOMAN KULTTUURIPERINNÖN VAALIMINEN	11
Tietoisuuden lisääminen ja viestintä	11
Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden lisääminen	13
Perinteen siirtäminen ja koulutus	14
Tallentaminen ja dokumentointi	17
Tutkimus	20
KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ	22
Verkostotyön tukeminen	22
Kansainvälisten sopimusten synergia	23
Yhteistyö Unesco-tasolla	24

JOHDANTO

Unescon yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta^{1 2} (myöhemmin sopimus) hyväksyttiin vuonna 2003 Unescon yleiskokouksessa. Sopimuksen toimeenpanoa täydentää toimintaohjeisto³, jota päivitetään säännöllisesti. Sopimuksen merkitys on tunnustettu laajasti ympäri maailman, ja jo 178 valtiota on liittynyt sopimukseen. Suomessa sopimus saatettiin voimaan vuonna 2013 ja sen kansallisesta toimeenpanosta vastaa Museovirasto. Sopimuksen tavoitteena on edistää aineettoman kulttuuriperinnön vaalimista, taata eri yhteisöjen, ryhmien ja yksilöiden kunnioitusaineetonta kulttuuriperintöä kohtaan sekä lisätä tietoisuutta aineettoman kulttuuriperinnön merkityksestä. Sopimus painottaa perinteen välittämistä, kulttuurista moninaisuutta ja kestävästä kehityksestä sekä ihmisten osallisuutta kulttuuriperintöön.

Museovirasto on aiemmin julkistanut opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta tehdyn suunnitelman sopimuksen kansallisesta toimeenpanosta⁴ ja siihen liittyvän toimenpideohjelman vuosille 2016–2018⁵. Tämä toimenpideohjelma kattaa vuodet 2019–2022. Toimenpideohjelmat tehdään määräajoiksi täsmentämään toimeenpanosuunnitelman ajankohtaisia tavoitteita ja tehtäviä. Toimenpideohjelmaa voidaan tarvittaessa päivittää kesken määräaikaansa. Toimenpideohjelman valmistelussa on hyödynnetty Unescon arviointikehikkoa⁶ (Overall results framework), joka hyväksyttiin sopimuksen yleiskokouksessa kesällä 2018. Lisäksi toimenpideohjelman laatimiseksi järjestettiin keväällä 2019 verkkokysely, johon saatiin vastauksia yhteensä 64 eri organisaatiolta sekä yksityishenkilöltä. Aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmän tehtäviin kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön asettamispäätöksen mukaisesti laatia työsuunnitelma, joka on nyt käsillä oleva toimenpideohjelma.

Tämä toimenpideohjelma on laadittu kuvaamaan ja linjaamaan Unescon sopimukseen liittyvää työtä Suomessa. Samalla siinä kerrotaan, kuinka sopimuksen tavoitteisiin vastataan kansallisella tasolla. Toimenpideohjelmassa kartoitetaan aineettoman kulttuuriperinnön laajalla kentällä toimivien tahojen roolia, kerrotaan millaisia toimia tähän mennessä on tehty sekä määritellään tavoitteita toimeenpanokaudelle 2019-2022.

Toimenpideohjelmassa määritellään sopimuksen toimeenpanoon liittyvien toimijoiden roolit. Elävän perinnön luettelointia ja sen tavoitteita käsitellään tarkemmin osassa kaksi. Aineettoman kulttuuriperinnön vaalimisen osalta keskitytään tietoisuuden lisäämiseen, poliittisiin, laillisiin ja hallinnollisiin toimenpiteisiin, perinteen siirtämiseen ja koulutukseen, tallentamiseen ja dokumentointiin sekä tutkimukseen. Ohjelmassa määritellään myös kansainvälisen yhteistyön tavoitteita ja toimenpiteitä.

1 Valtioneuvosto (2013) Valtioneuvoston asetus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta tehdyn yleissopimuksen voimaansaattamisesta. <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2013/20130047>.

2 UNESCO (2003) Text of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage <https://ich.unesco.org/en/convention>.

3 Unesco (2018) Operational Directives for the implementation of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Heritage <https://ich.unesco.org/en/directives>.

4 <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/assets/Kansallinen-toimeenpanosuunnitelma.pdf>.

5 <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/assets/Aineettoman-kulttuuriperinnon-toimenpideohjelma-2016-2018.pdf>.

6 <https://ich.unesco.org/en/overall-results-framework-00984>.

Suomen romanien laulut ovat romaniväestön suullista ja elävää kansanperinnettä. Kuvassa Hilja Grönfors trio.

Kaustislainen viulupelimannitraditio on elänyt kaustislaisessa yhteisössä vuosisatoja. Suomi esittää kaustislaisista viulunsoittoa Unescon ihmiskunnan aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon vuonna 2020.

TOIMIJAT

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Suomen valtio on Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta tehdyn yleissopimuksen osapuoli ja vastaa siitä, että sopimuksen velvoitteet täyttyvät. Suomessa opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa sopimuksen toteuttamisesta ja seurannasta Unescolle.

Museovirasto

Museovirasto vastaa sopimuksen kansallisesta toimeenpanosta. Sen vastuulla ovat kansallinen koordinointi, aineettoman kulttuuriperinnön kansallinen luettelointi ja yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa kansainvälinen yhteistyö. Museovirasto vastaa sopimukseen liittyvästä valtakunnallisesta viestinnästä.

Museovirastossa toimii erikoisasiantuntija, joka vastaa sopimuksen koordinaatiosta. Museovirasto varautuu sen lisäksi ohjelman toimeenpanoon oman budjettikehyksensä antamien mahdollisuuksien puitteissa. Vuosien 2015–2018 panos oli noin 0,2 htv virkatyötä.

Museovirasto myöntää harkinnanvaraisia avustuksia aineettoman kulttuuriperinnön sopimuksen mukaisiin yhteistyö- ja kehittämishankkeisiin⁷. Avustuksen tavoitteena on edistää Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelemista koskevan yleissopimuksen toimeenpanoa, levittää tietoisuutta siitä sekä laajentaa yhteisöjen osallistumismahdollisuuksia sopimuksen koskevista kulttuuriperinnöstä.

Aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmä

Opetus- ja kulttuuriministeriö on nimennyt järjestyksessään toisen aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijaryhmän⁸ toimikaudelle 2018–2022. Ryhmä toimii sopimuksen toimeenpanon tukena ja asiantuntijana aineetonta kulttuuriperintöä koskevissa kysymyksissä. Ryhmä kokoontuu 2–3 kertaa vuodessa.

Ryhmän tehtävänä on kehittää keinoja aineettoman kulttuuriperinnön eri muotojen moninaisuuden tunnistamiseen ja niiden tallentamiseen, edistää aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisen hyviä käytäntöjä sekä arvioida Unescon aineettoman kulttuuriperinnön yleissopimuksen yhteiskunnallisia vaikutuksia.

7 <https://www.museovirasto.fi/fi/avustukset/avustukset-aineettoman-kulttuuriperinnon-sopimuksen-mukaisiin-yhteistyö-ja-kehittämishankkeisiin-1>.

8 <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/sopimus-suomessa/asiantuntijaryhmat>.

Akkreditoitut järjestöt

Kansalaisjärjestöillä, joilla on tunnustettua osaamista aineettoman kulttuuriperinnön alalla, on mahdollisuus hakea akkreditointia⁹ eli neuvoa antavaa roolia sopimuksen toimitelmiltä. Akkreditoituneet järjestöt tuovat oman panoksensa sopimuksen toteuttamiseen kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta ja toimivat sen toimeenpanon tukena kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Yhteensä sopimukseen akkreditoituneita järjestöjä on tällä hetkellä 176 kappaletta (08/2019). Suomesta ensimmäisenä järjestönä on akkreditoitunut Kansanmusiikki-instituutti ry.

Museovirasto tekee yhteistyötä akkreditoituneiden järjestöjen kanssa ja neuvoo niitä kansainvälisessä työssä. Järjestöt välittävät tietoa kansalaisjärjestöjen työstä kansallisella ja kansainvälisellä kentällä ja antavat asiantuntija-apua omalta alaltaan muille aineettoman kulttuuriperinnön toimijoille. Akkreditoitu järjestö resursoi itse oman toimintansa neuvoa-antavana järjestönä. Museovirasto voi tukea akkreditoitujen järjestöjen hankkeita valtionavustuksilla.

Elävän perinnön ringit

Elävän perinnön ringit toimivat vapaaehtoisesti Museoviraston työn tukena Unescon sopimuksen toimeenpanotyössä. Ringit ovat monialaisia toimijaverkostoja, joiden kautta toimitaan vuorovaikutuksessa elävän perinnön eri yhteisöjen, kolmannen sektorin ja perinteenharjoittajien kanssa. Maaliskuussa 2020 toimii neljä rinkiä: Käsityörinki (12/2015), luontorinki (04/2016) kansanmusiikin ja kansantanssin rinki (07/2016) sekä suullisen perinteen rinki 01/2018).

Museovirasto vastaa rinkitoiminnan kansallisesta koordinaatiosta. Lisäksi kullakin ringillä on oma tahonsa, joka vastaa ringin koordinoinnista. Rinkeihin osallistuu monipuolisesti kutakin alaa edustavien yhteisöjen jäseniä, ja ne ovat avoimia uusille toimijoille. Rinkien täydentämisessä pyritään huomioimaan yhteiskunnan, kulttuurien ja kielten moninaisuus sekä vähemmistökulttuurit.

Rinkien toimintamalli toimii työkaluna, jota on mahdollista soveltaa aineettoman kulttuuriperinnön eri osa-alueilla, isommissa tai pienemmissä yhteisöissä. Rinkien avulla yhteisöjen ja perinteenharjoittajien on mahdollista osallistua aktiivisesti Unescon sopimuksen toteuttamiseen ja elävän perinnön vaalimiseen. Museovirasto osallistuu rinkien toiminnan kustannuksiin. Museovirasto neuvoo tarvittaessa muita uusia oma-aloitteisesti syntyviä ala- tai ryhmäkohtaisia rinkejä. Esimerkiksi saunarinki on perustettu Unesco-hakemusprosessin yhteydessä.¹⁰

9 <https://ich.unesco.org/en/accreditation-of-ngos-00192>.

10 <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/artikkeli/saunarinki-perustettu>.

LUETTELOINTI

Unescon sopimus velvoittaa valtio-osapuolen luetteloimaan aineetonta kulttuuriperintöä. Luettelot kuvastavat aineettoman kulttuuriperinnön monimuotoisuutta ja edistävät sen suojelua. Yhteisölähtöinen luettelointiprosessi on osallistava, kunnioittaa monimuotoisuutta ja tukee yhteisöjen ja ryhmien suojelutoimia. Tutkimus ja dokumentaatio tukevat elävien perinteiden suojelua. LuetteloINTI tukee elävän perinnön aktiivisia toimia eri yhteisöissä tuomalla perintöä julkisesti näkyväksi.

Aineettoman kulttuuriperinnön luettelointia toteutetaan Suomessa kahdella tasolla. Osallistava ja jatkuvasti avoin Elävän perinnön wikiluettelo tarjoaa yhteisöille alustan tuoda esiin omaa aineetonta kulttuuriperintöään. Kansalliseen elävän perinnön luetteloon on mahdollista hakea joka toinen vuosi. Lisäksi kansallisesta luettelosta on mahdollista tehdä ehdotuksia Unescon kansainvälisiin aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin.

Toimikauden tavoitteena on kasvattaa Elävän perinnön wikiluettelon tunnettuutta viestinnän keinoin ja kannustaa yhteisöjä tekemään luetteloiden kautta näkyväksi omaa elävää perintöään. Erityisesti pyritään kasvattamaan hyvien käytäntöjen osuutta Elävän perinnön wikiluettelossa.

Osallistava ja kansalaisia laajapohjaisesti aktivoiva Elävän perinnön wikiluettelo¹¹ avattiin helmikuussa 2016. Maaliskuuhun 2020 mennessä wikiluetteloon on kertynyt 178 elävän perinnön kuvausta 220 eri yhteisöltä viidellä eri kielellä. Wikipohjainen luettelointitapa tarjoaa yhteisöille avoimen alustan tuoda esiin omaa aineetonta kulttuuriperintöään yksittäisistä paikallisista ilmiöistä laajoihin kansallisiin kokonaisuuksiin.

Lisäksi wikiluetteloon kootaan hyviä käytäntöjä, jotka ovat toimiviksi havaittuja elävän perinnön vaalimiseen liittyviä projekteja, käytäntöjä tai toimintamalleja. Ilmoituksia wikiluetteloon voivat tehdä erilaiset ryhmät, yhdistykset tai yhteisöt, jotka ovat myös vastuussa ilmoitusten sisällöistä. Museovirasto toimii wikialustan moderaattorina ja ylläpitäjänä, ja sillä on oikeus pyytää lisäyksiä ja tarkennuksia teksteihin sekä tarvittaessa poistaa asiattomat kirjoitukset.

Yhteisöjen on mahdollista hakea elävän perinnön ilmiötään wikiluettelosta edelleen Elävän perinnön kansalliseen luetteloon.¹² Opetus- ja kulttuuriministeriö päättää kansallisen luettelon kohteista kuultuaan Museovirastoa. Viraston tukena valmistelussa toimii asiantuntijaryhmä. Ensimmäiset 52 kohdetta¹³ nimettiin kansalliseen luetteloon vuonna 2017. Seuraava hakukier-

11 <https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/>.

12 https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/Elävän_perinnön_kansallinen_luettelo.

13 https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/Elävän_perinnön_kansallinen_luettelo/valitut.

Kalakukko on savolainen herkku, jota valmistetaan myös muualla maassa.

Villivihannesten ja -yrttien kerääminen ja käyttäminen, eli hortoilu, on tuhansia vuosia vanha perinne. Se elää nyt uutta nousuaan marjastuksen ja sienestyksen rinnalla.

ros on loppuvuonna 2019. Elävän perinnön rinkejä sekä niiden verkostoja kannustetaan toimimaan aktiivisesti kansallisen luettelon kartuttamisessa.

Kansallisesta luettelosta on mahdollista tehdä ehdotuksia Unescon kansainvälisiin aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin. Päätökset Unescoon lähetettävistä ehdotuksista Suomen kohteiksi tekee opetus- ja kulttuuriministeriö kuultuaan sitä ennen Museovirastoa. Viraston tukena valmistelussa toimii asiantuntijaryhmä. Unescon aineettoman kulttuuriperinnön hyvien suojelukäytäntöjen rekisteriin voi esittää myös sellaisia kohteita, jotka eivät ole kansallisessa luettelossa.

Suomen ensimmäiset esitykset Unescon ihmiskunnan aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin koskevat saunomisperinnettä Suomessa (haku keväällä 2019, päätös joulukuussa 2020) sekä kaustislaista viulunsoittoa (haku keväällä 2020). Suomi on mukana myös monikansallisessa hakemuksessa liittyen pohjoismaiseen limisaumaveneperinteeseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Museovirasto laativat seuraavien hakujen toimintalinjauksen asiantuntijaryhmän tuella vuoden 2020 aikana. Työssä otetaan huomioon sopimuksen kansalliset painopisteet ja Unescon linjaukset kohteiden monimuotoisuudesta. Luetteloihin esittämistä harkitaan myös käytettävissä olevien resurssien kannalta. Kansalliseen luetteloon haettaessa ja siltä kansainväliselle listalle esitettäväksi haettaessa kaikilla uusilla ilmiöillä on mahdollisuus osallistua hakuihin tasaveroisesti.

Toimenpiteet:

- Museovirasto kasvattaa Elävän perinnön wikiluettelon tunnettuutta viestinnän keinoin eri kielillä.
- Museovirasto kannustaa uusia yhteisöjä, myös vähemmistöjä, tekemään luetteloiden kautta näkyväksi omaa elävää perintöään. Erityisesti pyritään kasvattamaan hyvien käytäntöjen osuutta.
- Museovirasto hyödyntää laajasti yhteistyöverkostojaan luetteloiden tunnetuksi tekemisessä eri aloilla sekä valtakunnallisesti että paikallisesti yhteistyössä esimerkiksi maakuntien, kuntien, kotiseututoimijoiden ja Suomen Kotiseutuliiton kanssa.
- Museovirasto kasvattaa toimijoiden tietoisuutta Unescon kansainvälisistä luetteloista. Toimikauden aikana seurataan kahden ensimmäisen kohde-esityksen etenemistä Unescossa. Linjataan Suomen osalta tavoiteltava kohteiden määrä, joka vastaa sekä kansallisia kriteereitä että Unescon linjauksia.

AINEETTOMAN KULTTUURIPERINNÖN VAALIMINEN

Aineettoman kulttuuriperinnön yleissopimuksessa suojelemiseen viitataan sanalla ”safeguarding”, joka on käsitteenä dynaaminen ja tulevaisuuteen katsova. Sopimus korostaakin perinteen muuttuvaa ja ajassa elävää luonnetta. Perinne on jotain, mitä ”yhteisöt ja ryhmät luovat jatkuvasti uudelleen suhteessa ympäristöönsä, vuorovaikutuksessa luonnon ja oman historian kanssa”¹⁴. Suojelemisen rinnalla voidaankin käyttää vaalimisen ja turvaamisen käsitteitä. Suojelemisella tarkoitetaan sopimuksessa perinnetiedon ylläpitämistä kulttuurin harjoittamisen ja siirtämisen keinoin. Aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisen ja ylläpitämisen yhtymässä ovat perinteenharjoittajat. Yhteiskunta tukee yhteisöjä, yhdistyksiä ja perinteentaitajia resurssiensa puitteissa monin eri tavoin. Aineettoman kulttuuriperinnön vaalimisen työssä saavutettavuus ja yhdenvertaisuus ovat keskeisiä arvoja. Tässä toimenpideohjelmassa nostetaan esiin toimia, joilla sopimuksen toimeenpanotyössä voidaan edistää aineettoman kulttuuriperinnön suojelua.

Tietoisuuden lisääminen ja viestintä

Aineettoman kulttuuriperinnön sopimukseen liittyvä viestintä perustuu huhtikuussa 2019 päivitettyyn viestintäsuunnitelmaan. Museovirasto vastaa koordinaation edellyttämästä viestinnästä Suomessa ja viestii kansainvälisestä yhteistyöstä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa. Ringit vastaavat oman toimintansa viestinnästä yhteistyössä Museoviraston kanssa.

Viestinnässä korostetaan aineettoman kulttuuriperinnön moninaisuutta, erilaisia kohteita ja suojelun merkitystä. Viestinnässä huomioidaan vastaanottajien ja yhteistyöryhmien moninaisuus ja erityisesti erilaiset vähemmistöt mukaan lukien saamelaiset alkuperäiskansana. Viestinnässä panostetaan saavutettavuuteen sekä monikielisyyteen tarjoamalla tietoa monikanaavaisesti ja eri kielillä. Erityisiä painopisteitä toteutetaan yhteistyössä alan asiantuntijoiden ja välittäjäorganisaatioiden kanssa.

Ydinviestit on viestintäsuunnitelmassa muotoiltu seuraavasti:

- 1.** Kutsu mukaan: Kaikki viestit kutsuvat vastaanottajaa tutustumaan aiheeseen, tunnistamaan elävää perintöä ympäristössään ja osallistumaan aktiivisesti vaalimisen prosessiin.

14 Valtioneuvosto (2013) Valtioneuvoston asetus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta tehdyn yleissopimuksen voimaansattamisesta. <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2013/20130047>.

Saunominen on suomalaisille rakas ja tuttu perinne. Suomen ensimmäinen hakemus (2019) Unescon ihmiskunnan aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon koskee saunaperinnettä Suomessa.

Mölkky on kaikille suomalaisille tuttu seurapeli, jonka luonteeseen kuuluu, että vaadittavan taidon lisäksi tuurilla on aina osuutensa lopputulokseen.

2. Tekeminen: Viestinnässä korostetaan aktiivista tekemistä ja osallistumista. Esimerkiksi wikiluettelo tai elävän perinnön ringit tarjoavat konkreettisia osallistumisen mahdollisuuksia.
3. Yhteisöllisyys: Aineeton kulttuuriperintö elää erilaisissa yhteisöissä ja ryhmissä, ja vain yhteisöt ja yksilöt itse voivat määritellä sen ilmenemismuodot tai merkityksen. Sopimuksen toimeenpanolla tehdään näkyväksi alalla toimivien yhteisöjen ja yksilöiden työtä.

Museovirasto päivittää jatkuvasti ylläpitämäänsä aineettoman kulttuuriperinnön verkkosivustoa¹⁵. Elävä perintö -Facebook-sivun¹⁶ päivitykset tavoittavat useita satoja, osin jopa tuhansia ihmisiä päivittäin. Sosiaalisessa mediassa tärkeä yhtenäisyyttä luova keino on aihetunnisteen #eläväperintö hyödyntäminen twiiteissä.

Museoviraston järjestämien yhteistyöseminaarien puheenvuorot taltioidaan ja ne ovat katsottavissa Elävä perintö Youtube-kanavalla¹⁷. Vuoden 2019 loppuun mennessä on järjestetty yhteensä 25 seminaaria, joiden yli 170 videotaltiota ovat keränneet jo yli 34 000 näyttökertaa.

Osana rinkitoimintaa julkaistaan alakohtaisia elävän perinnön verkkojulkaisuja. Tähän mennessä ovat ilmestyneet ”Itsetekemisen perinne – käsityöt ja elävä aineeton kulttuuriperintö” (2017) sekä ”Elossa – luonto ja elävä kulttuuriperintö” (2017).

Toimenpiteet

1. Museovirasto tuottaa Unescon sopimukseen ja aineettoman kulttuuriperinnön suojelemiseen liittyvää viestintämateriaalia eri kielillä ja levittää sitä laajasti alan toimijoiden ja median käyttöön. Myös elävän perinnön ringit, akkreditoituneet järjestöt sekä luetteloissa olevat tahot toimivat viestinviejinä.
2. Museovirasto tukee yhteisöjen mahdollisuutta osallistua aktiivisesti elävän perinnön sopimuksen toimeenpanoon järjestämällä alueellisia ja alakohtaisia seminaareja ja tapahtumia. Tapahtumissa pyritään tuomaan esille yhteiskunnan moninaisuutta ja huomioimaan eri kieliryhmiä.
3. Museovirasto koordinoi akkreditoituneiden järjestöjen ja rinkien kanssa helposti saatettavia verkostotapaamisia, jotka lisäävät alan toimijoiden yhteistyötä ja syventävät suojeluun liittyvää osaamista.
4. Museovirasto nostaa esiin Unescon laatimia eettisiä ohjeita¹⁸ eri yhteyksissä ja edistää tietoisuutta niistä.

15 <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/>.

16 <https://www.facebook.com/elavaperinto/>.

17 <https://www.youtube.com/channel/UCLHQsHT247LhZ242CeX8HtA>.

18 <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/unescon-sopimus>.

5. Museovirasto laatii vuoden 2019 aikana kestävän kehityksen ja aineettoman kulttuuriperinnön kompassin¹⁹ yhteistyössä Taiteen edistämiskeskuksen ja muiden sidosryhmien kanssa.
6. Museovirasto kehittää malleja ja menetelmiä yhteistyössä muistiorganisaatioiden kanssa oman alueensa tai oman erikoisalaansa liittyvän aineettoman kulttuuriperinnön tunnettuuden kasvattamiseksi kunnissa ja maakunnissa. Myös vähemmistöjen näkökulmat huomioidaan.
7. Museovirasto ja ringit kehittävät työskentelyä Elävän perinnön klinikoilla erilaisten yhteisöjen parissa sekä tapahtumissa. Levitetään klinikkametodia muidenkin toimijoiden käyttöön ja luodaan menetelmäopas elävän perinnön klinikan järjestämiseen.
8. Museovirasto toteuttaa viestintäkampanjan ensimmäisen kansainvälisen kohteen nimeämisen yhteydessä. Kampanjassa tehdään erityisesti elävän perinnön taitajien työtä tunnetuksi moninaisuus huomioiden.

Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden lisääminen

Sopimuksen tavoitteena on, että aineettoman kulttuuriperinnön merkitys ihmisille ja yhteisöille tunnustetaan yhteiskunnassa eri tahoilla kehittämistyössä. On tärkeää, että ihmisten osallisuus kulttuuriperintötyöhön mahdollistetaan laajasti heidän itsekunnioitustaan ja keskinäistä kunnioitustaan vaalivalla tavalla. Kulttuuripolitiikan, koulutuspolitiikan sekä muiden alojen laillisten ja hallinnollisten ohjelmien, suunnitelmien ja niiden toteuttamisen tulee kuvastaa aineettoman kulttuuriperinnön monimuotoisuutta, ihmisoikeuksia ja yksilötasolta lähtevää oikeutta osallistua määrittämään kulttuuriperintöä ja sen käyttöä. Jokaisella tulee myös olla oikeus asettua yhteisesti määritetyn kulttuuriperinnön ulkopuolelle.

Aineeton kulttuuriperintö on vasta hiljattain noussut terminä esiin Suomen lainsäädännössä. Uusi laki kuntien kulttuuritoiminnasta (166/2019) kehottaa kuntia edistämään kulttuuriperinnön ylläpitämistä ja käyttöä sekä paikallista identiteettiä tukevaa ja kehittävää toimintaa. Lain perusteluissa (HE 195 /2018 vp)²⁰ kulttuuriperinnön piiriin on laskettu kuuluvaksi myös aineeton kulttuuriperintö.

”Kulttuuriperinnöllä tarkoitetaan tässä laissa sekä aineellista että aineetonta kulttuuriperintöä. Aineelliseen kulttuuriperintöön kuuluvat muun muassa esineet, taideteokset, valokuvat, luonnontieteelliset aineistot ja asiakirjat sekä kulttuuriympäristöön sisältyvät rakennetut ympäristöt, muinaisjäännökset ja maisemat. Aineettomaan kulttuuriperintöön kuuluu muun muassa suullista perinnettä, esittävää taidetta ja tapakulttuuria sekä tietoja, taitoja ja käytäntöjä. Kulttuuriperinnön ylläpitämisellä ja käytöllä tarkoitetaan paikallisen kulttuuriperinteen ja -perinnön vaalimista, tunnetuksi tekemistä ja saatavuutta. Kulttuuriperintöä voitai-

19 <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/artikkeli/kestavan-kehityksen-kompassi-ja-aineeton-kulttuuriperinto>.
20 HE1952018 vp https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Sivut/HE_195+2018.aspx.

siin hyödyntää myös voimavarana paikallisessa kehittämisessä ja uuden luovan toiminnan innovoimisessa. Paikallisen identiteetin tukeminen ja kotiseututyö olisivat esimerkiksi paikallismuseoiden toimintaa tai muuta paikallisen perinteen säilyttämistä, käyttöä ja välittämistä muille sekä asukkaiden aktiivista kansalaistoimintaa.”

Laki avaa uudenlaisia mahdollisuuksia aineettoman kulttuuriperinnön toimijoille ja haastaa samalla kuntia huomioimaan ja tukemaan elävää perintöä työssään entistä vahvemmin. Kuntien tietoisuuden lisääminen aineettomasta kulttuuriperinnöstä sekä valtakunnallisesti että paikallisesti on perusteltua. Pääministeri Antti Rinteen / Sanna Marinin hallitusohjelmassa²¹ todetaan osana kulttuuri-, nuoriso- ja liikunta-asioita, että ”huolehditaan aineettoman kulttuuriperinnön suojelusta.” Lisäksi hallitusohjelmassa suunniteltu kulttuuriperintöstrategian laatiminen avaa osaltaan mahdollisuuksia tarkentaa aineettoman kulttuuriperinnön yhteiskunnallista merkitystä.

Museovirasto jatkaa työtä, jossa yhteiskunnan eri toimijoille luodaan välineitä ja keinoja työkennellä aineettoman kulttuuriperinnön parissa myös käytännön tasolla. Yhteistyössä eri toimijoiden kanssa luodaan malleja ja konkreettisia esimerkkejä, miten aineetonta kulttuuriperintötyötä voidaan tehdä perinteenharjoittajien kanssa jokaisen osallisen kulttuurista itsemäärittämisoikeutta kunnioittaen ja kestävää kehitystä noudattaen.

Toimenpiteet:

1. Museovirasto käynnistää ohjelmakaudella yhteistyössä kuntatoimijoiden kanssa aineettoman kulttuuriperinnön tunnetuksi tekemisessä kunnissa.
2. Museovirasto tutkii valtionavustusten osalta mahdollisuudet aineettoman kulttuuriperinnön lisärahoitukseen osana hallitusohjelman toteuttamista.
3. Museovirasto nostaa aktiivisesti esille aineettoman kulttuuriperinnön roolia uutta kulttuuriperintöstrategiaa valmisteltaessa.
4. Museovirasto luo yhteistyössä eri alojen toimijoiden kanssa malleja ja menetelmiä kohdennetusti eri kulttuuritoimijoiden käyttöön vähemmistöt huomioiden.

Perinteen siirtäminen ja koulutus

Perinteen siirtyminen ja jatkuva kehittyminen on elinehto aineettoman kulttuuriperinnön elinvoimaisuuden säilymiselle. Suuri osa aineettomasta kulttuuriperinnöstä siirtyy perheissä tai yhteisöissä vuorovaikutuksessa ihmisten välillä. Maailman ja yhteiskunnan muuttuessa perinteen siirtämisen ja siirtymisen tavat ovat muutoksessa. Aineetonta kulttuuriperintöä siirtyy myös koulutuksen ja vapaa-ajan toiminnan kautta, sekä esimerkiksi verkkoyhteisöissä. Teknologian ansiosta elävän perinnön eri muodot ympäri maailman ovat ulottuvillamme.

21 Pääministeri Antti Rinteen hallituksen ohjelma 6.6.2019 OSALLISTAVA JA OSAAVA SUOMI – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-756-7>

Perinteen jatkumisen edellytyksenä on, että yhteisöllä on riittävä osaaminen aineettoman kulttuuriperinnön harjoittamiseen, tahtoa siirtää osaamistaan seuraaville sukupolville sekä muille kiinnostuneille ja siten suojella elävän perinnön olemassaoloa ja jatkuvuutta. Perinteenharjoittajille tulisi tarjota taloudellista ja tiedollista tukea perinteen harjoittamiseen ja välittämiseen seuraaville sukupolville.

Oppilaitoksissa voidaan tukea elävää kulttuuriperintöä ja sen siirtämistä eri tavoin. Sopimuksen tuoma näkökulma kasvatukseen ja koulutukseen tarkoittaa aineettoman kulttuuriperinnön teemojen esiin nostamista eri koulutusasteilla sekä koulutuksen turvaamista siihen liittyvillä aloilla. Se tarkoittaa myös moninaisuuden ja monikielisyyden huomioimista. Keskeistä on, että kulttuuriperintöä kantavat yhteisöt ja perinteenharjoittajat ovat mukana perinnettään koskevan koulutuksen kehittämisessä. Sopimuksen toimeenpanon näkökulmasta on tärkeää, että kulttuuriperintö huomioidaan osana varhaiskasvatuksen suunnitelmien, perusopetussuunnitelmien ja lukio-opetuksen opetussuunnitelmien perusteita sekä paikallisia opetussuunnitelmia. Perusopetuksella on tärkeä rooli monien taito- ja taideaineiden opettajana sekä traditioiden välittäjänä ja kulttuuriperinnön elävyyden turvaajana. Lisäksi elävän perinnön teemat ovat monessa kohdin myös oppiaineraajat ylittäviä. Oppilaitokset tarjoavat mahdollisuuksia aineettomaan kulttuuriperintöön liittyvien taitojen ylläpitämisessä. Lisäksi ammatillisella koulutuksella on merkitystä pitkäjänteiselle taitojen siirtämiselle ja ammatti-identiteetin ylläpidolle. Oppilaitoksille suunnattua materiaalia aineettoman kulttuuriperinnön suojelusta tulee lisätä ja kehittää edelleen.

Oppilaitokset tarjoavat mahdollisuuksia aineettomaan kulttuuriperintöön liittyvien taitojen ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Lisäksi ammatillisella koulutuksella on merkitystä pitkäjänteiselle taitojen siirtämiselle ja ammatti-identiteetin ylläpidolle. Eri asteen oppilaitoksille suunnattua materiaalia aineettoman kulttuuriperinnön ilmiöistä ja sen vaalimisesta suojelusta tulee lisätä ja kehittää edelleen.

Muistiorganisaatioiden, oppilaitosten ja perinteenharjoittajien välisiä jo olemassa olevia sekä uusia yhteistyömuotoja tulee kehittää ja tukea. Näin voidaan vahvistaa osaamista aineettomasta kulttuuriperinnöstä puolin ja toisin sekä rikastaa lasten ja nuorten tietoisuutta aineettomasta kulttuuriperinnöstä. Kasvattajien ja opettajien osaamista aineettomasta kulttuuriperinnöstä tulisi lisätä osana perus- sekä täydennyskoulutusta. Ammattikorkeakoulutukseen tulisi luoda aineettoman kulttuuriperinnön opintokokonaisuuksia, joiden avulla muistiorganisaatioissa ja kulttuurijärjestöissä toteutettavan aineettoman kulttuuriperinnön suojelutyön käytännön osaaminen syventyisi. Taideaineiden oppilaitoksien opetusohjelmiin tulisi sisällyttää aineettoman kulttuuriperinnön opintokokonaisuuksia. Ensimmäinen esimerkki Suomessa on Kokkolassa sijaitsevan Centria ammattikorkeakoulun Aineeton kulttuuriperintö -verkkokurssi.²²

22 <https://campusonline.fi/course/aineeton-kulttuuriperinto/>.

Muikkuja pyydetään talvinuotalla muun muassa Puruvedellä Etelä-Savossa.

Jokamiehenoikeudet mahdollistavat sienestyksen ja muiden metsän antimien hyödyntämisen Suomessa.

Maistereita promovoidaan Suomessa neljässä yliopistossa, ja siihen liittyy monenlaisia juhlatilaisuuksia.

Monen suomalaisen jouluaaton ohjelmaan kuuluu joulurauhan julistuksen seuraaminen televisiosta tai paikanpäällä Turun Vanhalla suurtorilla.

Koulutusjärjestelmän ulkopuolella toimii laaja ja hyvin organisoitunut kenttä. Taiteen perusopetusta tarjoavat oppilaitokset ja muut taidekasvatuksen toimijat sekä vapaan sivistystyön kenttä eli kansanopistot, kansalaisopistot, opintokeskukset ja kesäyliopistot tekevät paljon aineettomaan kulttuuriperintöön liittyvää työtä esimerkiksi musiikin, tanssin, teatteri- ja sirkustaiteen, sanataiteen, käsitöiden ja kuvataiteen saralla. Suomessa toimivat lukuisat keskusjärjestöt ja tuhanneet kulttuuri- ja harrastusyhdistykset ovat tärkeitä toimijoita elävän kulttuuriperinnön siirtämisessä. Aineeton kulttuuriperintö elää myös harrastajaryhmissä ja verkkoyhteisöissä.

Toimikauden aikana edistetään aineettomaan kulttuuriperintöön liittyvien sisältöjen näkyvyyttä kasvatuksessa ja koulutuksessa. Lisäksi edistetään aiheen parissa toimivien yhteisöjen, perinteenharjoittajien ja instituutioiden keskinäistä verkottumista. Museovirasto toimii tiiviissä yhteistyössä alan toimijoiden kanssa esimerkiksi tapahtumien ja seminaarien järjestämisessä.

Opi.aineetonkulttuuriperintö.fi-verkkosivuston avulla nostetaan esiin aineettoman kulttuuriperinnön merkitystä, innostetaan kouluja käsittelemään asiaa sekä innostetaan lapsia ja nuoria pohtimaan omaa kulttuuriperintöään sekä tutustumaan oman alueensa perinteenharjoittajiin. Sivut on kehitetty yhteistyössä Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seuran kanssa ja avattiin vuonna 2018.

Kulttuurikasvatussuunnitelmat²³ ovat yksi tapa tuoda aineetonta kulttuuriperintöä lähemmäs lapsia ja nuoria ja samalla sitouttaa kunta mukaan. Laatimalla kulttuurikasvatussuunnitelman kunnilla on mahdollisuus tukea suunnitelmallista ja tavoitteellista, luokka-asteittain etenevää kulttuurikasvatusta, joka koskee kaikkia kunnan lapsia ja nuoria. Suunnitelma tukee lasten ja nuorten kulttuuristen oikeuksien toteutumista, eli taidetta, kulttuuria ja kulttuuriperintöä koskevien tietojen, taitojen ja kokemusten saamista osana koulupäivää. Alkuvuonna 2020 yli puolet suomalaista asuu alueella, jossa on kulttuurikasvatussuunnitelma.

Toimenpiteet:

1. Museovirasto ja Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seura jatkavat opi.aineetonkulttuuriperintö²⁴ -verkkosivuston laajentamista suomeksi ja ruotsiksi sekä tekevät sitä tunnetuksi opetus- ja koulutussektorin toimijoille median ja tapahtumien avulla. Toimikaudella täydennetään oppimateriaalisivustoa eri alojen osalta yhdessä elävän perinnön rinkien kanssa.
2. Toimikaudella vahvistetaan erityisesti lasten ja nuorten osallisuutta elävän perinnön pohdinnoissa ja siihen liittyvien materiaalien tuotannossa. Museovirasto kannustaa kouluja tuottamaan lasten kanssa Meidän perintö -artikkeleita²⁵ Elävän perinnön wikiluetteloon. Myös lasten ja nuorten osallisuudessa huomioidaan ja otetaan mukaan vähemmistökielten ja -kulttuurien edustajat.

23 <http://kulttuurikasvatussuunnitelma.fi/>.

24 <https://opi.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/>.

25 https://wiki.aineetonkulttuuriperinto.fi/wiki/Meid%C3%A4n_perint%C3%B6.

3. Museovirasto tukee kuntia ja paikallisia toimijoita (järjestöjä ja muistiorganisaatioita) aineettoman kulttuuriperinnön teemojen sisällyttämisessä sekä opetukseen että harrastustoimintaan yhteistyössä Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seuran, Suomen kotiseutuliiton ja muiden järjestöjen kanssa.
4. Museovirasto järjestää toimikauden aikana vähintään yhden Unesco-sertifioidun aineettoman kulttuuriperinnön koulutuksen alan sidosryhmille, erityisesti kansallises- sa luettelossa olevien kohteiden taustatahoille. Erityistavoitteena on kasvattaa kapa- siteettia aineettoman kulttuuriperinnön vaalimiseen.
5. Museovirasto tukee aineettoman kulttuuriperinnön kehittämis- ja yhteistyöhankkeita harkinnanvaraisin valtionavustuksin.²⁶

Tallentaminen ja dokumentointi

Muistiorganisaatioilla on keskeinen tehtävä aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisessa tal- lentamalla, dokumentoimalla ja välittämällä yleisölle elävää perinnettä. Suomessa on kattava kirjasto-, arkisto- ja museolaitos. Niiden rinnalla erityistehtäviä omaavat kansalliset instituutiot kuten Museovirasto/ Kansallismuseo, Kansallisarkisto, Kansalliskirjasto, Kotimaisten kielten keskus, Kansallinen audiovisuaalinen instituutti, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Svenska litteratur sällskapet i Finland sekä Yleisradio vastaavat osaltaan aineettoman kulttuuriperinnön säilyttämisestä tuleville sukupolville. Myös kolmannen sektorin toimijoilla ja yksityishenkilöillä on oma roolinsa aineettoman kulttuuriperinnön tallentamisessa, joita kuitenkin tulisi sopimuk- sen avulla tukea vahvemmin.

Aineettoman kulttuuriperinnön tallentamisessa ja dokumentoinnissa on tärkeää huomioida myös tiedon saavutettavuuden, käytettävyyden ja säilymisen varmistaminen sähköisissä ym- päristöissä. Lisäksi aineistot tulee saattaa käyttöön sekä paikallisesti että tietoverkkojen kautta avoimen tiedon periaatteiden mukaisesti.

Museovirasto kannustaa museoita ja arkistoja kehittämään aineetonta kulttuuriperintötyötä histo- riallisen aineiston tallentamisen ohessa nykyisyydessä tapahtuvaksi kulttuuriperintötoiminnaksi, joka jo itsessään vaikuttaa tulevaisuuteen. Tätä voi tehdä esimerkiksi nykydokumentoinnin osana. Ihmisten vapaaehtoinen osallisuus ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen ovat tällaisessa työssä vält- tämättömiä. Museoiden TAKO-yhteistyö tarjoaa mahdollisuuksia nykydokumentointityön kehittä- miseen ja yhteistyöhön museoiden välillä myös aineettoman kulttuuriperinnön osalta.

Museoiden ja muiden muistiorganisaatioiden työtä tuetaan parantamalla ohjeistusta ja tarjo- amalla toimintamalleja. Aineeton kulttuuriperintö moninaisuudessaan olisi tärkeää ottaa huo- mioon museoiden kokoelmapoliittisissa ohjelmissa sekä ohjelmapolitiikassa.

26 <https://www.museovirasto.fi/fi/avustukset/avustukset-aineettoman-kulttuuriperinnon-sopimuksen-mukaisiin-yhteistyö-ja-kehittämishankkeisiin-1>.

Uuden teknologian ja nykydokumentoinnin menetelmien hyödyntäminen tarjoavat muistiorganisaatioille uudentyyppisiä mahdollisuuksia ja keinoja tallentaa ja dokumentoida myös aineetonta kulttuuriperintöä. Yhteisöille uudet menetelmät tarjoavat välineitä osallistumiseen ja muistiorganisaatioille väylän toimia osana elävän perinnön elinvoimaisuuden turvaamisen prosessia.

Aineettoman kulttuuriperinnön tallennus- ja dokumentointityön yhteydessä on kiinnitettävä huomiota yhtäältä aineistojen saatavuuteen ja hyödynnettävyyteen, toisaalta taas yksityisyydensuojaan ja ihmisten oikeuteen määrittää yksilötasolla itse omaa kulttuurista olemassaoloaan. Itse perinteillä ei ole omistajaa, mutta perinteiden esittelyyn ja hyödyntämiseen liittyy tekijänoikeudellisia kysymyksiä. Muistiorganisaatioiden yhteiset järjestelmät ja standardit voivat tukea aineistojen löydettävyyttä, saatavuutta, hyödynnettävyyttä ja pitkäaikaissäilytystä.

Toimikauden tavoitteena on vahvistaa elävän perinnön näkökulmaa muistiorganisaatioissa (museot, arkistot ja kirjastot) sekä saada aineettoman kulttuuriperinnön tallentaminen ja dokumentointi osaksi perustyötä.

Toimenpiteet

1. Museovirasto huomioi muistiorganisaatiot keskeisenä yhteistyökumppanina esimerkiksi tapahtumien järjestämisessä ja viestinnässä.
2. Varmistetaan muistiorganisaatioiden mukanaolo rinkien työskentelyssä ja luetteloinnissa perinneyhteisöjen tukena ja aineistojen ja tiedon tarjoajana. Käytännössä muistiorganisaatiot voivat järjestää esimerkiksi keruita sekä kouluttaa aineettoman kulttuuriperinnön parissa työskenteleviä aineistojen dokumentoinnissa. Museovirasto ohjaa rinkejä yhteistyöhön tallennuksen osalta muistiorganisaatioiden ja TAKO-verkoston kanssa.
3. Museovirasto tekee yhteistyötä ammatillisten museoiden TAKO-verkoston kanssa tietoisuuden nostamisessa aineettoman kulttuuriperinnön osalta viestinnän ja tapahtumien keinoin.
4. Toimikauden aikana syvennetään museokentän osaamista aineettoman kulttuuriperinnön tallentamisessa tapahtumien ja julkaisun kautta. Nostetaan esiin hyviä kotimaisia esimerkkejä sekä hyödynnetään kansainvälisiä kokemuksia erityisesti *ICH and Museums*-hankkeessa²⁷.
5. Vahvistetaan museotyön resursseja liittyen aineettomaan kulttuuriperintöön. Museovirasto myöntää ammatillisille ja muille museoille avustuksia²⁸ aineettomaan kulttuuriperintöön liittyviin hankkeisiin usean eri avustustyyppin kautta.

27 <https://www.ichandmuseums.eu/en>.

28 <https://www.museovirasto.fi/fi/avustukset>.

Tutkimus

Toimikauden tavoitteena on vahvistaa verkostoja tutkimusmaailmaan, alan yliopistokoulutukseen ja relevantteihin verkostoihin sekä etsiä yhteistyömahdollisuuksia. Tutkimusyhteistyössä tehdään aktiivisesti tilaa kriittiselle, analyttiselle tutkimukselle ja tutkimuksen vapaudelle määrittää itse tutkimuskohteita.

Aineettomaan kulttuuriperintöön liittyvän tutkimuksen tuottama tieto on tärkeää perinteiden tallentamiselle ja ymmärtämiselle ihmisten ja yhteisöjen elämän osana. Lisäksi tarvitaan tutkittua tietoa siitä, kuinka aineettomaan kulttuuriperintöön liittyvät mekanismit toimivat, ja kuinka ne ja itse suojele vaikuttavat aineettomaan perintöön ja sen vaikutuspiirissä eläviin ihmisiin ja luontoon. Tutkimuksen tulisi tuottaa tietoa, joka auttaa kulttuuriperinnön vastuullisessa soveltamisessa eli käytännön toimissa erilaisissa yhteiskunnallisissa konteksteissa. Tutkimus voi tukea aineettoman kulttuuriperinnön uhanalaisten muotojen suojeleohjelmien luomisessa. Jotta dokumentointia ja tutkimusta voidaan pitää suojelutoimena, tulee tutkimuksen tapahtua yhteistyössä kyseisen yhteisön kanssa. Sen tulee myös olla suunnattu aineettoman kulttuuriperinnön siirtämiseen ja jatkuvaan käyttöön. Tutkimustulosten tulee olla avoimia ja yhteisöjen hyödynnettävissä. Tutkimuksessa voi olla mukana aineettoman kulttuuriperinnön yhteisluomisen prosesseja yhteisöjen kanssa. Silloin vastuullinen ja osallisten itsemäärittämistä kunnioittava lähestymistapa on erityisen tärkeä.

Tutkimustoiminta kuuluu erityisesti yliopistojen ja korkeakoulujen tehtäviin. Aineettoman kulttuuriperinnön tutkimusta ja tallennusta tehdään yhä enemmän verkostoyhteistyönä. Yliopistojen ja korkeakoulujen ohella aineettomaan kulttuuriperintöön liittyvää soveltavaa tutkimusta harjoittavat erilaiset muistiorganisaatiot ja monialaiset kansalaisjärjestöt. Tutkimushankkeet, tutkijat, tutkimuslaitokset ja tieteelliset seurukset tekevät myös aineettoman kulttuuriperinnön keruuyhteistyötä arkistojen kanssa. Tällöin keruunainesto tallennetaan arkistossa tutkimuksen käyttöön laajemmin.

Yliopistoilla on tärkeä rooli aineettoman kulttuuriperinnön akateemisessa opetuksessa ja tutkimuksessa monien oppiaineiden osalta. Erityisesti kansatieteen, etnologian, folkloristiikan, antropologian, museologian, kulttuuripolitiikan, kulttuurintutkimuksen, kulttuuriperinnön tutkimuksen ja perinteentutkimuksen sekä eri taiteenalojen oppiaineet liittyvät tähän. Kulttuurintutkimuksen oppiaineiden lisäksi kielentutkimus on keskeinen aineettoman kulttuuriperinnön kontekstissa. Suomen virallisten kielten ohella saamen kieltä ja saamelaista kulttuuria, romanikieltä ja -kulttuuria sekä viittomakieltä tutkitaan yliopistotasolla.

Limisaumainen puuvene on ollut korvaamaton kulkuväline tuhansien järvien maassa. Suomi on mukana ensimmäisessä yhteispohjoismaisessa hakemuksessa, jossa esitetään pohjoismaista limisaumapuuveneriperinnettä Unescon ihmiskunnan aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon.

Ryijyjä on tehty Suomessa aina 1400-luvulta lähtien, ja yhä edelleen niillä on merkitystä erilaisina käyttöesineinä ja koristeina.

Mahdolliset toimenpiteet:

- Museovirasto tekee yhteistyötä aineettoman kulttuuriperinnön parissa toimivien yliopiston tieteenalojen parissa. Yhteistyömuotoja voivat olla esimerkiksi opinnäytetyöt, korkeakouluharjoittelupaikat, yhteistyö kurssisisältöjen tuottamisessa, tutkimusseminaarit sekä yhteistyö tutkimus- ja kehittämishankkeissa.
- Tutkimustieto pyritään linkittämään osaksi luettelointia esimerkiksi wikiluettelossa.
- Museovirasto ohjaa yhteisöjä käyttämään tietolähteenä eri aloilla tuotettua tutkimustietoa ja samalla ohjataan uusia yleisöjä tämän tiedon äärelle.
- Oppilaitoksia kannustetaan käyttämään wikiluetteloa sekä seminaarien videotalliointeja opetus- ja tutkimusmateriaaleina. Lisäksi oppilaitoksia kannustetaan tekemään yhteistyötä paikallisten tai alaan liittyvien yhteisöjen kanssa luetteloiden täydentämiseksi.
- Museovirasto kannustaa rinkejä ottamaan mukaan toimintaansa myös oman alansa tutkimusta tekeviä tahoja. Tehdään tunnetuksi aineettomaan kulttuuriperintöön liittyvää ajankohtaista tutkimusta Suomessa ja kansainvälisesti välittämällä tietoa eri kanavien kautta.
- Museovirasto ja asiantuntijaryhmä edistävät osaltaan aineettoman kulttuuriperinnön Unesco-oppituolin saamista Suomeen (Unesco Chair).

KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ

Kansainvälinen yhteistyö on tärkeä osa sopimuksen toteuttamista. Tavoitteena on, että sopimuksessa mukana olevat jäsenmaat tekevät yhteistyötä aineettoman kulttuuriperinnön suojelemiseksi. Tämä voi tapahtua erilaisten hankkeiden, ohjelmien sekä myös monikansallisten hakemusprosessien kautta. Osapuolten tulee sitoutua kansainväliseen verkostotyöhön ja institutionaaliseen yhteistyöhön.

Opetus- ja kulttuuriministeriö, ulkoasiainministeriö sekä Museovirasto seuraavat sopimuksen kansainvälistä toimeenpanoa. Museovirasto toimii Suomen osalta asiantuntijana sopimuksen kansainväliseen toimeenpanoon liittyvissä kysymyksissä.

Toimikauden tavoitteena on lisätä elävän perinnön vaalimiseksi tehtävää kansainvälistä yhteistyötä. Tällä tarkoitetaan kansainvälisen verkostotyön tukemista toimijoiden kesken, aktiivista yhteistyötä muiden kulttuuriperintöalan kansainvälisiä sopimuksia toimeenpanevien tahojen kanssa sekä asiantuntijuuden kasvattamista sopimuksen kansainväliseen toimeenpanoon liittyvissä kysymyksissä.

Museovirasto pyrkii toimikauden aikana jakamaan tietoa, asiantuntemusta ja kokemuksia kansainvälisissä verkostoissa. Yhteistyö tarjoaa mahdollisuuksia esitellä suomalaisen aineettomaan kulttuuriperintöön liittyvää osaamista ja hyviä käytäntöjä. Keskeistä on toimiminen yhteistoimintaverkostossa sekä lähialueilla että globaalisti. Esimerkkeinä tästä ovat pohjoismaisten sopimusten koordinaattorien vuosittaiset tapaamiset. Edellisen toimikauden aikana Suomi on saanut paljon hyvää näkyvyyttä Elävän perinnön wikiluettelon kautta, ja sitä on esitelty useissa eri maissa. Lisäksi Suomella on ollut aktiivinen rooli sopimuksen arviointimallin (Overall Results Framework) kehittämisessä.

Verkostotyön tukeminen

Toimikauden tavoitteena on tukea alan toimijoiden kansainvälistä verkostoitumista aineettoman kulttuuriperinnön vaalimisen edistämiseksi. Erityisesti pyrkimyksenä on, että Pohjoismaissa ja Baltian maissa yleissopimusta toimeenpanevat organisaatiot ovat tietoisia toistensa prosessin kulusta ja vaihtavat aktiivisesti kokemuksia keskenään. Yhteisöjen ja järjestöjen välillä tapahtuva kansainvälinen yhteistyö vahvistuu, ja olemassa olevat verkostot kansainvälistyvät. Tämä voi ilmetä esimerkiksi yhteisten kansainvälisten hakemusten valmisteluna tai vaalimiskäytäntöjen jakamisena. Tässä hyvä esimerkki on *Nordic safeguarding practises* -verkkosivusto²⁹, jonka taustalla toimivassa työryhmässä suomalaisilla järjestöillä oli tärkeä rooli. Suomessa

29 <https://safeguardingpractices.com>.

perustettiin vuonna 2019 Nordic-Baltic Intangible Heritage network, jonka toimintaan suomalaisia alan järjestöjä kehoitetaan liittymään kokemusten jalkauttamiseksi ja yhteistyön vahvistamiseksi.

Toimikauden aikana keskitytään kansainvälisen yhteistyön kehittämiseen erityisesti Pohjoismaiden ja Baltian maiden kanssa. Suomessa järjestettiin syksyllä 2019 pohjoismainen aineettoman kulttuuriperinnön kaksipäiväinen konferenssi³⁰, joka toi ensi kertaa laajasti yhteen eri maiden elävän perinnön toimijoita 12 eri maasta.

Lähialueiden osalta yksi tärkeä yhteistyömuoto on maiden yhteiset hakemukset Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin. Yhteisiä perinteitä on paljon ja Unesco rohkaisee sopimusmaita yhteisten kohteiden hakemiseen. Monikansallisten hakemusten kautta on mahdollista rakentaa entistä läheisempiä suhteita, kehittää esimerkiksi uudenlaista hanketoimintaa ja jakaa hyviä vaalimisen käytäntöjä. Samalla niiden avulla voidaan saavuttaa laajempaa näkyvyyttä elävälle perinnölle kaikissa osallistujamaissa. Ensimmäinen yhteispohjoismainen hakemus koskee limisaumaveneperinnettä ja se on tarkoitus toimittaa Norjan koordinoimana Unescoon keväällä 2020.

Kansainvälisten sopimusten synergia

Unescon aineettoman kulttuuriperinnön suojelemista koskevan yleissopimuksen ohella monet muut kansainväliset kulttuuriperintöä koskevat sopimukset liittyvät toimeenpanoon. Unescon sopimuksista erityisesti yleissopimuksella maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemisesta (ns. Maailmanperintösopimus vuodelta 1972) on läheinen yhteys aineettoman kulttuuriperinnön sopimukseen. Lisäksi yleissopimuksella kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemisesta ja edistämisestä³¹ (ns. diversiteettisopimus vuodelta 2005) on monia yhtymäkohtia aineettomaan kulttuuriperintöön. Unescon Maailman muisti -ohjelman³² kautta puolestaan suojellaan arkisto- ja kirjastoperintöä. Lisäksi Suomi ratifioi vuonna 2017 Euroopan neuvoston puiteyleissopimuksen kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä³³ (ns. Faron sopimus), joka osaltaan vahvistaa yhteisöjen osallistumisen merkitystä. Myös Euroopan neuvoston alaisella eurooppalaisella maisemayleissopimuksella³⁴ (vuodelta 2000) on selkeä yhteys erityisesti luontoon liittyviin eläviin perinteisiin.

30 <https://www.hanaholmen.fi/event/living-heritage-in-the-nordic-countries/>.

31 https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2007/20070017/20070017_2.

32 <https://www.maailmanmuisti.fi/>.

33 <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2018/20180050.>

34 <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2006/20060014.>

Yhteistyö Unesco-tasolla

Toimikauden aikana kasvatetaan asiantuntijuutta sopimuksen kansainväliseen toimeenpanoon liittyvissä kysymyksissä. Kansainväliseen yhteistyöhön kuuluu toimiminen Unescon sopimuksen toimielimissä. Suomen Unesco-politiikan toimeenpanosta vastaa opetus- ja kulttuuriministeriö yhteistyössä ulkoasiainministeriön ja muiden ministeriöiden sekä pysyvän Unesco- ja OECD-edustuston kanssa. Suomi on Unescon hallintoneuvoston jäsen vuosina 2018–2021.

Aineettoman kulttuuriperinnön osalta Suomi osallistuu joka toinen vuosi aineettoman kulttuuriperinnön sopimusta koskevaan yleiskokoukseen. Lisäksi Suomi osallistuu tarkkailijana vuosittain kokoontuvaan hallitustenvälisen komitean kokoukseen. Toimikauden aikana Suomi osallistuu aktiivisesti muihin asiantuntijakokouksiin resurssiensa puitteissa.

Unescon lähetettävät maakohtaiset raportit tehdään kuuden vuoden välein. Parhaillaan on käynnissä muutos, jossa eri maanosat tulevat raportoimaan samanaikaisesti. Tämä tulee tuomaan toimikaudella vahvistuvaa yhteistyötä myös muiden Euroopan maiden kesken.

Toimenpiteet:

1. Museovirasto järjestää loppuvuonna 2019 kansainvälisen yhteistyöseminaarin *Intangible Heritage in the Nordic countries*³⁵.
2. Jaetaan hyviä suojelukäytäntöjä myös kansainvälisesti. Museovirasto tekee osaltaan tunnetuksi *Nordic safeguarding practises* -verkkosivustoa kääntämällä sinne uusia esimerkkejä Suomesta.
3. Museovirasto seuraa Nordic and Baltic ICH -verkoston toimintaa.
4. Museovirasto antaa asiantuntija-apua koskien monikansallisia hakemuksia Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luetteloihin. Päätökset Suomen osallistumisesta monikansallisiin hakemuksiin tehdään tapauskohtaisesti ja niistä päättää opetus- ja kulttuuriministeriö Museoviraston esityksestä asiantuntijaryhmän tuella.
5. Museovirasto toimii tiiviissä yhteistyössä akkreditoituneiden järjestöjen kanssa sekä antaa asiantuntija-apua akkreditoitumiseen liittyen.

35 <https://www.aineetonkulttuuriperinto.fi/fi/tapahtuma/living-heritage-in-the-nordic-countries>.

